

Ћирилична цивилизација крајем првог и почетком трећег миленијума

07 септембар 2015 Бранко Радун

Боравећи на Охриду човек не може због мноштва цркава и споменика да не размишља о Ћирилу и Методију и њиховим следбеницима и значају оног што су урадили и у садашњем времену. Ако кажемо да су срећни они чије дело утиче на следећу генерацију и на блиску околину, шта рећи на дело ових људи које је и данас **темељ идентитета људи који живе на простору од Јадрана до Владивостока и од Охрида до Архангелска.**

Шта су то учинили „словенски апостоли“ Ћирило и Методије, али и њихови наследници, па да то и данас има огroman значај за православне и словенске народе (чак и за несловенске православце и словенске неправославце)?

Они су, као „словенски просветитељи“, донели словенском свету ново писмо (заправо два – аутентичну глаголицу и грцизирану ћирилицу), преводе Библије и литургијске књижевности на словенски језик.

Ово је све наравно тачно, али не објашњава суштину и значај њихове идеје и напора који су извршили. Они јесу „просветитељи“, али не само у модерном смислу доношења писмености и формирања књижевног језика, већ што су **духовно просвећивали словенска племена хришћанском вером и традицијом.** Они су донели духовну „светлост“ и „разум“ словенском свету, коме су помогли да се уздигне на ниво других хришћанских и цивилизованих народа.

Поред хришћанске вере и писмености (која јесте постојала у одређеном нивоу код словенских племена), они су донели словенским племенима и дарове високе византијске цивилизације (уметност, занатство, архитектура, грађевинарство...), па су тако, поред духовне, имали и истинску културну и цивилизаторску мисију.

Треба при том имати на уму да су Кирило и Методије били оно најбоље и најобразованије што је у том тренутку Византија имала да понуди. Они су били припадници византијске елите, одрасли у близини двора, школовали се на најбољим школама тадашњег света заједно са будућим владарем и кључним људима царства. На крају крајева мисија християнизације словенских племена и њихово везивање за цивилизацијски круг Византије је био политички пројекат самог византијског цара и његовог окружења. **Ретко кад се у историји дешавало да је мисија ширења једне вере и ширење утицаја једног империјалног центра тако мирољубив и истовремено користан и за једну и другу страну.**

То је био моменат када је у Византији постојало мудро вођство које је веровало да ако помогне словенским племенима да се духовно и културно уздигну да ће их везати за себе и створити безбедну границу на Балкану и на Црном мору. Нажалост, неки владари после тога нису желели развој аутономне словенске цркве и културе. Још гора ситуација је била у Риму, где је папа, који подржава мисију Кирила и Методија, био изузетак који потврђује правило (**гушења словенске цркве, глагољице, ћирилице и целокупне словенске културе од латинских свештеника и германске властеле**).

Византија је у том времену била на врхунцу своје моћи и представљала је центар светске културе и врх цивилизованости (наука, мисао, економија, технологија, трговина, култура, архитектура, уметност...) на планети.

Док у Европи тог времена није било насеља дрвених уџерица већег од 5.000 становника који су живели на ниском цивилизованом нивоу у Византији су постојали огромни градови на челу са милионским Цариградом са водоводом, канализацијом, великим верским и световним грађевинама.

Док у Европи тада и није постојала реална и организована државна власт а економија са примитивном робном разменом и са слабо развијеним занатством у Византији је постојала "модерна", јер постоји централизована администрација, развијен банкарски систем, власт која се протеже на три континента и високо развијена економија и технологија.

Духовном мисијом Солунске браће је отворена могућност за трансфер знања, искустава и вештина коју су поседовали Византинци. А то се и десило у вековима који су следили.

Но, поред те димензије ширења цивилизацијског утицаја Византије кроз ширења православља, новог писма и културе шта је то заправо био циљ Ћирила и Методија.

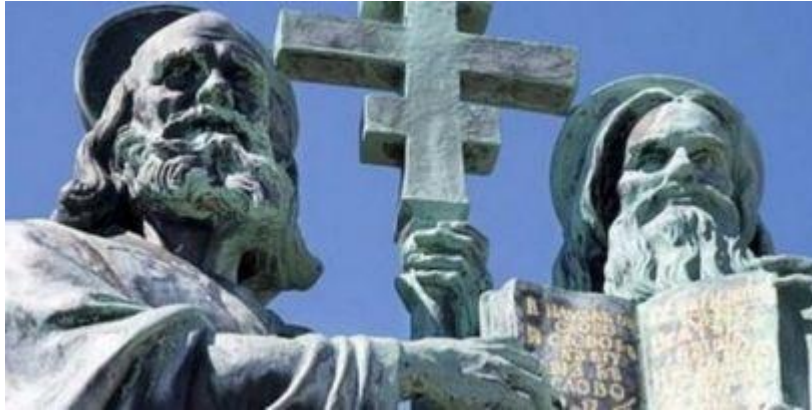
Они су били људи царства али вероватно још више као монаси и људи цркве. Црква је имала мисију од првог века да шири Христову веру и оно што се зове „наука о спасењу“. Солунска браћа као људи који су изузетно добро познавали словенски језик и народну културу (могуће је и да су били словенског порекла) су били искрено посвећени мисији духовног просвећивања словенског света. **Они су веровали да тако спасавају душе милиона људи и стотина милиона који ће доћи у следећим генерацијама.** Стога су словенска црква, писмо и култура само средства у апостолској мисији ширења праве вере и традиције. Они су били убеђени да ће успешно христијанизовати Словене само ако они буду имали своју цркву у којој ће читати Библију и служити обреде на свом језику. Само ако се словенска племена уздигну духовно и цивилизацијски, могу постати „нови Божји народ“, нови свет који слави Христа. Речено модерним речником само кроз свој језик и културу и традицију се може доћи до оног од универзалне важности и вредности. Негирањем словенског језика, народног писма и културе, по схватању „Солунске браће“, а које се дешавало и пре и после њих у Византији, али и много агресивније и доследније у католичком Риму се спречава могућност аутентичног развоја једне заједнице и њеног спасења у времену и вечности.

Све ово треба имати на уму кад се „Солунска браћа“ назову „словенским просветитељима“, јер је тај термин имао много шири и дубљи духовни смисао у средњем веку, него у модерно време просветитељског секуларизма и материјализма. Средњовековно православно „просветитељство“ је обухватало и веру и науку, али науку која није супротстављена вери, већ је са њом усклађена са циљем целовитог развоја човека и његовог спасења у времену и вечности. Много значајније за овај поглед на свет од науке као збирке знања и вештина је духовна ризница врлина и вредности које нуди хришћанство. То је било „просветитељство“ које је тражило од човека да буде много виши од материјалистичког црва у шта се претвара модерно економистичко доба већ да буде попут Бога, барем „по благодати“. Они су стварали заједницу људи који теже моралном и духовном савршенству, као личном и заједничком друштвеном циљу. Словенска црква, језик, писмо или цивилизацијски ниво су само подршка том духовном и моралном усавршавању.

Најзначајнији следбеник, или један од најутицајнијих ћирилOMETодијевских „следбеника“ је био и Свети Сава, који је борећи се против утицаја римокатоличког прозелитизма и византијског хеленизма, ишао путем изградње словенске и српске аутентичне цркве, државе и културе. Али не као циљева који су сами себи сврха, већ као средстава и инструмената спасења човека и народа у времену и вечности.

Светом Сави нису били циљеви по себи независна српска држава и аутокефална црква, па ни развој српске културе већ су они били у служби „духовног просвећивања Христовом спасоносном науком“. Исто тако, када се каже да је Свети Сава био „вожд српског народа“, не мисли се толико на политичко вођство, иако је он имао и то значење већ, пре свега, као духовни и судбински вођа свог народа и оних који признају његов духовни ауторитет. Стога је историјски фалсификат сматрати Кирила и Методија или Светог Саву као неке средњовековне Доситеје или Волтере.

То би била неправда и према њима и према истини, а на крају лоше је и за нас да се замајавамо искривљеним и деформисаним историјским ликовима. Наравно, тај фалсификат је делимично намеран јер су модерне елите западњака желеле да у „старе приче“ учитају модерне просветитељске идеологије. Библијска нас мудрост учи да не може „ново вино у старе мехове“.

Шта за нас (садашње припаднике православног и словенског „културног круга“) значе Кирило и Методије? Најчешће врло мало – њихов значај и њихов цивилизацијски пројекат су готово заборављени и напуштени. Само још православна црква чува у својој ризници временом нагрижену икону „Словенске браће“ у којој се још разазнаје њихов лик и оно што су били. Наука се углавном бави „културолошким“ и „лингвистичким“ питањима упадљиво заобилазећи тему „идеологије“ ових духовних људи које би могли назвати „очевима оснивачима“ ћириличне цивилизације. А њихова идеја је страшно једноставна и моћна – увести хришћанске врлине и вредности у словенски свет. Или једноставније – привести „словенско стадо“ Пастиру Добром, како су у средњем веку звали Христа. А то „стадо“ постаје нови историјски и надисторијски ентитет од значаја за судбину света. Колико је та идеја била моћна сведочи и чињеница да ми и данас баштинимо њихово дело које је постало важан угаони камен наше Традиције, иако смо готово несвесни његових размера и његовог универзалног значаја.

Зашто је све ово значајно за нас који живимо данас на почетку трећег миленијума? Зато што је савремена свеопшта криза, а којој је у основи криза личног идентитета, заправо последица губљења везе и укоренености у Традицији. Данас много људи не зна тачно ни ко су ни шта су, не знају одговор на оно старо питање „**чији си ти мали**“. Притом, ако и постоји неко одређење (национално, регионално, класно или идеолошко...), оно је с једне стране секташки ригидно, а са друге променљиво и нестабилно. Ту видимо да је више него актуелна она библијска „не гради се кућа на песку“. Због свега тога нам је данас потребна инспирација (а не формално копирање) узора из наше богате ризнице зване Традиција. Ту високо место заузимају „словенски апостоли“ Кирил и Методије, а после њих у нашем српском случају и Свети Сава и Стефан Немања.

Када бисмо успели да, скинувши патину векова, откријемо оно најбоље и најважније у традицији и да то применимо у модерно време, ми бисмо се „вратили себи“ и постали оно што су желели и ови истински историјски великани.

Спој врлина и вредности наше Традиције са знањима и технологијама модерног доба јесте генерално формула којом се морају служити они који желе да нешто промене на себи и око себе.

Све остале политичке и политикантске промене су само симулације „промена“ са циљем да се „све мења, да би све остало по старом“, а неретко и да би било горе, него пре тога.

Стога истинске политичке и друштвене промене не долазе из сфере политике, већ из сфере духа и идеја, а то конкретно значи **непрекидан труд да се уподобимо нашим прецима (ближим и даљим), који су нам остали као људски и морални узор.**